

POGLED NA JEDNU MEĐUNARODNU REVIJU

Civiltà delle macchine, Rivista bimestrale, IV—V, IRI, Roma, 1980.

Petar Zdravko Blajić

Dvadeset i sedam godina jedne revije nije malen vijek. Ništa zato ako su neki brojevi bili dvobroji ili trobroji. To je vijek revije *Civiltà delle macchine*. U našim krajevima jedva da smo ikad imali prilike čuti nešto o toj reviji, a ona ipak ima svoju povijest, izlazi tu blizu nas (u Italiji) s priložima na svim većim evropskim jezicima i u prijevodu na talijanski. Revija je dvomjesečna; u podnaslovu stoji »za suvremenu kulturu«. Od prvog broja uređuje je Francesco d'Arcais — i uz njegovo je ime bitno vezana. Izdavač joj je IRI — Istituto per la ricostruzione industriale. (Taj IRI je najveća talijanska ujedinjena korporacija u službi ekonomskog i socijalnog razvoja zemlje.) Velikog je formata (24×35 cm) i prilično gustog tiska. Zato, ako ovaj broj ima 185 stranica, onda je to stvarno vrlo velika knjiga.

Da bismo donekle upoznali profil revije, dosta je pogledati barem posljednja dva godišta u kojima su pojedini brojevi tematska cjelina. Prvi dvobroj iz 1978. bio je *Miscellanea*. Evo samo nekih naslova: *Rousseau ili Voltaire?*, *Vivaldijeva glazba i moderni preporod*, *Polska opozicija novog tipa*, *Čehoslovačka kultura kao nezavisnost*, *Ona mitska 1968.* i okrugli stol na temu *Knjiga u tvornici*. Drugi dvobroj iz iste godine imao je zajednički naslov *Pamet i mozak* s ovim priložima: *Ljudska osoba i mozak*, *Dvije svrhe ljudskog mozga*, *Evolucija i asimetrija u dvjema cerebralnim hemisferama*, *Kritika koncepta psihičkog ekvilibrija*, *Prirodni i artifičijelni intelekt* te okrugli stol o *Pameti i mozgu*.

Iz 1979. prvi trobroj je također tematska cjelina s naslovom *Prema društvu informatike*. Evo i iz tog broja nekoliko naslova: *Robotska automatizacija i informatika*, *Proizvoditi rješenja*, *Razgovarati s kalkulatorom*, *Kalkulator i umjetnost*, *Razbiti kalkulator?* i okrugli stol *Informatika mijenja svijet*. Drugi dvobroj, i posljednji broj revije uopće, najposebniji je sadržajem i istodobno vrlo zanimljiv, jer je ispunjen priložima na temu *Religija i kultura*, a za nas je posebno zanimljiv što kao suradnike susrećemo dva naša čovjeka; naime, u opširnoj *Prolegomeni* broja uz glavnog urednika Francesca d'Arcaisa i Raimonda Panikara nalazimo i svećenika riječke nadbiskupije dr Milana Simčića.* On je priložio i još jedan svoj rad. Drugi suradnik ovoga broja je splitski nadbiskup dr Frane Franić.

U posljednja dva godišta revije s područja suvremene likovne umjetnosti izišli su zapaženi prilozima, npr. *Povijesna utopija i ostvarljivost u umjetnosti Parmigianija*, *Struktura i proces slikarske vizije Romana Spinellija*, *Slike Zigaina između povijesti i prirode te Realnost i mit kod Guida Razzija*.

U rubrici *Varie* u posljednja dva godišta pojavljivali su se radovi, npr. *Uloga biblioteke u scijentističkoj kulturi danas*, *Za novu medicinsku pedagogiju*,

* Dr Milan Simčić rođen je u Klani. Za svećenika je zaređen 1950. Filozofiju i teologiju je studirao na Lateranskom sveučilištu i na istom sveučilištu kanonsko pravo a diplomirao je na Vatikanskoj diplomatskoj akademiji. Nakon desetak godina pastoralnog i kulturnog rada među hrvatskim emigrantima 1961. ulazi u Kongregaciju za nauk vjere (doktrinalna sekcija). 1970. prelazi u Kongregaciju za kler. Specijalizira psihologiju na problemu interakcije između dubinske psihologije i religiozne dimenzije čovjeka. U Rimu je s još nekoliko znanstvenika osnovao Institut za psiho-religiozna istraživanja gdje održava tečajeve. Publicirao je brojne studije i članke o religioznoj i kulturnoj problematici osobito u časopisu *Novi život*. Predsjednik je Instituta za hrvatsku katoličku enciklopediju. U pripremi za tisak ima veliku studiju: *Božja riječ i riječ čovjekova*.

Einstein i obnova umjetnosti i u istom broju još *Einstein i obnova filozofije* i *Einstein i obnova znanosti* te okrugli stol na temu *Determinizam i indeterminizam u ekonomiji*, *Vrijednost čovjeka između hereditarnosti i izbora*, *Učenjak nasuprot konsekvencija* i *Čovjek u krizi i suvremeno pripovjedaštvo*. Da ne duljimo u ovoj informaciji o tako uglednoj reviji u prestanku navodeći sve suradnike koji su se izredali na stranicama revije, dosta je navesti imena barem neka, iz ovog broja što je pred nama. Uz spomenutog urednika d'Arcaisa našeg Simčića i Franića tu su Jürgen Moltmann, Franz König, Mircea Eliade, Edouard Boné, Leszek Kolakowski, Valerio Tonini — da spomenemo samo one i kod nas prilično poznate. Svaki broj revije ima i svoju likovnu fizionomiju. Uvijek su likovna oprema i likovni sadržaj povjereni jednom čovjeku. Taj likovni sadržaj i ne mora biti vezan uz tematiku dotičnog broja. Koliko su vrijedni ti likovni prilozi, toliko su važni i uvodi samih autora u taj njihov opus. Susrećemo tako priznata imena iz suvremenog likovnog stvarstva: Alfreda Hoheneggera, Giuseppa Zigaina, Romana Pormeggiana i Guida Razzija.

Opraštajući se od suradnika, čitatelja i prijatelja revije širom svijeta na koncu njezina izlaska ili njegova vođenja revije, dosadašnji glavni i odgovorni urednik d'Arcais u opširnom se uvodu osvrće na početke kako je došlo do revije i što ga je vodilo pri uređivanju. Kao i čovjek i revija se jednog dana rodi i jednoga dana umre. Revija se zove CIVILTA DELLE MACCHINE s podnaslovom *revija za suvremenu kulturu*. Možda je ovaj posljednji broj od svih najvjerniji tom podnaslovu kao »riflessione ultima« iakođer i pod aspektom spekulativnim i kulturnim. Nekoliko desetina tisuća čitatelja osluškivali su jeku svekolikog kulturnog događanja koje pokreće našu epohu, tako dramatičnu, bogatu u dubokoj transformaciji. U svakoj transformaciji, u povijesti, u nauci, u tehnici, u društvu revija je tražila da otkrije smisao, značenje i odnos onog svog jučer s predvidivim sutra i zato 130 svezaka čuvaju nepromijenjenu svoju aktualnost. Tu je više od tisuću suradnika, pisaca i umjetnika, s kojima je u dvadeset i dvije godine urednik tražio i nastojao uspostaviti odnos. I gotovo kod svih je našao odaziv više nego srdačan — i jednom uspostavljena veza više se nije nikada prekidalala. I tako se je oko 11600 stranica velikog formata okupilo društvo suradnika i čitatelja svake dobi, svakog naroda, svih smjerova u jednom realnom pluralizmu koji je imao u svom temelju najviši mogući respekt tuđih ideja, a kao cilj njihovu konfrontaciju, stvarnu, ozbiljnu i produbljujuću, poštivajući u izboru slobodu inicijative i izbora koju nikada nije htio ni umanjiti ni ograničiti...

Malo prije izlaska ovoga broja IRI je organizirao seminar s temom *Industrijska civilizacija*; pripremao se je uoči moskovske olimpijade i jedan široki okrugli stol u kojemu se je željela pružiti prilika široke razmjene mišljenja o tome, a bio je predviđen i jedan broj »opera omnia« Michelangela s generalnim katalogom svih djela pa i onih nesigurnih koja mu se pripisuju. Ostale su nakane i svesci s naslovom: *Novi menager*, *Intelektualna zatrovanost*, *Veliki istraživački instituti* i još mnogo toga.

Tema »Religija i kultura« već je godinama u zraku i nešto na tu temu može se naći i u prijašnjim brojevima. Na temu »religija i kultura« počelo se je misliti još 1977. u vezi s razgovorom o tome u troje — sada publiciranom s naslovom *Prolegomeni*. Iz tog se je razgovora vidjelo koliko je tema važna i kako je preširoka. Projekti su bili mnogi; modificirali su se za vrijeme realizacije i otkrivali su se nužnim uz svaki pristizak kojeg članka, jer je često autor zalazio na polje koje je od drugih trebalo biti ispitano i tako je ograničavao vlastito istraživanje a i tude.

Sadržaj je ovoga broja, kako rekosmo, kompleksan. Polazna točka je, dakle, bila čovjek uključen u jedan evolucionarni proces i svoje prvotno bitno iskustvo. Ovdje ostaje problem »mita« i problem »svetoga«, iako je studij toga već prilično produbljen; tako se mogu riješiti barem neki problemi koji su tradicionalno dolazili prezentirani kao »silazak s visine«. Ali religiozno iskustvo po svom egzistencijalnom karakteru treba ispitivati uvijek u vlastitoj »dubini« zbog njegova aspekta kolektivnog i socijalnog po kojem igra važnu ulogu.

u povijesnom razvitku ljudskog roda. Ako se s jedne strane dijeli religija od vjere, s druge strane je nužno podijeliti inkarnaciju religije u povijesti od identifikacije religije s jednom određenom poviješću.

Izgleda da su religija i civilizacija prošle paralelan put, jer uistinu isti je uzrok i odnos između religije i kulture koji konstituira opću platformu na kojem se odvija čitavo naše istraživanje. Urednik je pozvao na suradnju najkvalificiranije učenjake zapadnog svijeta. Nijedan od njih nije zaboravio da su religija i kultura najuniverzalniji fenomeni. U reviji se pokušava pokrenuti razgovor koji bi bio »čitljiv« za čovjeka suvremene kulture. Posve daleko od svake apologetike ili prejudicionalne pozicije, svaki je autor mogao slobodno izraziti svoje stajalište, s razumljivim nekim neizbježivim diskordima koji su se očekivali iako se u sadržaju nisu predviđali. Što znači da studij religioznog fenomena, htjelo se ili ne, uključuje radikalne momente čovjeka i postavlja se kao kulturno događanje, razvija se u zajedničkom luku koji će donositi i tražiti daljnja produbljenja. Svi su radovi publicirani na izvornom jeziku (izuzevši rad nadb. Franića) i prevedeni na talijanski osim radova na francuskom, jer se držalo da je blizina tih jezika tolika da neće bitno otežavati razumijevanje.

Sadržaj revije po redu priloga počinje uvodnim razgovorom, okruglim stolom koji je nazvan *Prolegomena*. To su uvodna razmišljanja na temu religije i kulture, što će sudionici nastojati produbiti u posebnim člancima; tako naš Milan Simčić u svojoj *Hermeneutici problema*, Francesco d'Arcais u *Religija i vjera* a Raimondo Panikar u *Religija budućeg ili koncept religioznog: ljudska religioznost*. Edouard Boné je naslovio svoje razmišljanje *Od biološkog do kulturnog — bit hominizacije*, a Leszek Kolakowski *Istraživanje značenja*. Članak Valerija Tonija *Od epistemologije do hermeneutike* nadovezat će se na Simčićev, zapravo mogao bi stajati kao uvod u cjelokupnu problematiku odnosa religije i kulture. Julien Ries govori o *Ljudskim znanostima i religioznim znanostima*, Mircea Eliade o *Strukturi i funkciji mita*, Michel Meslin o *Mitu i religiji*, a Richard Schaeffler o *Mitu, religiji i svetom*. Luigi Lombardi Vallauri traži *Mjesto vjere*, a Alfonso Lopez Quitas istražuje *Religiozno iskustvo i njegovo puno značenje za čovjeka danas*, dok Dario Antiseri ispituje *Semantiku religioznog rječnika*, Corrado Pensa uspoređuje *Psihologiju i religiju u današnjem neo-kontemplativnom istraživanju*, a u vezi s tim je i prilog Antoinea Vergotea *Religija u svjetlu psihoanalize*. O *Eksploziji religioznosti ili o religiji i akulturaciji u novim religijama* piše Richard Friedli, o *Popularnoj religioznosti — u povijesno-antropološkoj perspektivi* piše Vittorio Lanternari. Kardinal König govori o *Budućnosti religije*, Moltmann o *Religiji i kulturi u Evropi*, dok nadbiskup Franić govori o jednom posebnom stanju i iskustvu *Religije u socijalističkoj stvarnosti* kakva se je ostvarivala u nas i na drugil stranama. Velikim dijelom on govori na temelju iskustava; mogli bismo reći da razmišlja nad doživljenim. U Franićevu članku susrest ćemo sažete mnoge njegove stavove i poglede inače često raspravljane i razasute u drugim njegovim člancima, propovijedima i interventima.

I tako je ovaj broj — trobroj zapravo — labuđi pjev urednika i revije. Bilo bi korisno kad bi se barem neki prilozii iz ovog broja preveli i na hrvatski.